

ИЏЕТ МЕМЕТИ

НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

„СОСТОЈБАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА VIA A VIS ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И СЛОБОДИ“

Почитувани присутни,

На самиот почеток би сакал да се заблагодарам за поканата да бидам дел од овој форум и да говорам за многу важна тема човековите слободи и права наспроти општата состојба во општеството во однос на остварувањето и заштитата на истите.

На сите ни е добро позната улогата на Народниот правобранител - во услови на поделба на власта тоа е институцијата која има за цел да сигнализира законитост и одговорност во практикувањето на властите. Оваа позиција од една страна му овозможува непристрасно да ја согледа состојбата во функционирањето на управата/администрацијата, судството, јавните претпријатија или со еден збор на централната и локалната власт, но од друга страна претставува обврска да биде крајно внимателен при соопштувањето на неговите ставови, од причина што секоја негова критика мора да биде издржана, поткрепена со факти, со цел да биде прифатена.

Нашето општество веќе две години е во длабока политичка криза, можеби зборот „длабока политичка криза“ е премек за реално отсликување на состојбите. Со обелоденувањето на аферата со масовното прислушување, под сомнеж се стави функционирањето на целиот систем, а особена институциите на кои основна надлежност им е безбедноста и сигурноста на граѓаните.

Сведоци сме на ерозија на системот - нефункционални институции, кои меѓусебе имаат лоша комуникација, што, пак, директно влијае на прекршувањето на правата на граѓаните и нивниот квалитет на живеење.

Општо е познато дека во состојби на криза на системот, човековите слободи и права се први на удар, а институциите за заштита стануваат немоќни, особено поради несоработката на властите.

Со жалење можам да констатирам дека трендот на игнорантскиот однос на одредени институции кон Народниот правобранител и натаму продолжува, иако во меѓувреме сите релевантни меѓународни институции вклучувајќи го и добропознатиот експертски тим на Прибе упатуваат токму на спротивното-на целосна и квалитетна соработка, со единствена цел, граѓаните на брз и ефикасен начин да си ги остваруваат своите права.

Крајно е разочарувачки фактот, што администрацијата наместо во полза на граѓаните работи во полза на партиите. Загрижувачки се појавите кога институции спроведуваат партиски агенди. Јас, во неколку наврати, го критикував функционирањето на институциите и по поставувањето на дополнителните министри.

Се додека се практикува системот на групни вработувања на етничка основа, преку кој се врши манипулација на граѓаните, без конкретна анализа на потребите на администрацијата нема да можеме да зборуваме за квалитетен административен систем. Напротив и понатаму ќе се соочуваме со гломазен бирократски апарат, со комплицирани управни процедури кои непотребно ги оптеретуваат и истоштуваат граѓаните.

Само да ве потсетам во март годинава кога го презентирав годишниот извештај ја информирав јавноста дека во 2015 година (годината кога почна кризата) беа примени најголем број на поплаки од граѓани, од кога постои институцијата Народен правобранител.¹ Во овој Извештај констатирани се бројни, индивидуални но и групни повреди како појави на масовно прекшување на човековите слободи и права. Незаконското следење на комуникациите, полициската бруталност при вршењето на полициските работи, бегалската криза, лошиот затворски систем, притисоците врз средношколците, противзаконската наплата на радиодифузната такса, ретроактивното укинување на правата за социјална заштита, беа само дел од појавите на масовно прекшување на човековите слободи и права за кои загрижено реагирав.

За жал и оваа година не се променија состојбите, се уште имаме нефункционални институции на кои граѓаните не им веруваат, продолжи неквалитетното одлучување за правата на граѓаните, со еден збор, не се промени степенот на почитување на човековите слободи и права - состојби кои се нотирани во извештајот кој ќе го објавам после нова година.

¹ Годишен извештај за степенот на обезбедувањето почитување, унапредување и заштита на човековите слободи и права – 2015.

Почитувани,

Ако минатата година констатирав појава на масовно прекршување на правото на приватност на личниот и семејниот живот на граѓаните, поради противзаконското следење на комуникациите, па со месеци безуспешно се допишував и убедував за потребата од соработка со Управата за безбедност и контраразузнавање и Министерството за внатрешни работи. Оваа година има појава на зголемена полициска бруталност врз демонстрантите, кои протестираа поради одлуката на Претседателот на државата за групна амнестија и бараа повлекување на оваа одлука.

Полициска бруталност констатиравме и при транспортот на притворените лица од случајот Дива населба од затворите до судницата. По спроведена квалитетна истрага поднесовме барања за покренување на казнена одговорност за полициските службеници за кои убедени сме дека извршиле дело Малтретирање во вршење на служба. Но, што се случи? Досега ниту една наша пријава не е прифатена. Но не само тоа, за мене е неприфатливо молчењето на јавното обвинителство, кое или воопшто не одговара на дописите на Народниот правобранител, или одговорите се доставуваат во стилот да се задоволи формата, но не и суштината, иако ние со крајна внимателност се впуштаме во поднесување на конкретно барање за казнена одговорност.

Не се прифатени ниту трите барања за казнена одговорност кои ги поднесовме против затворските службеници кои во најмала рака се однесуваат како шерифи сметајќи дека осудените и притворените лица не треба да ги уживаат правата дадени со меѓународниот конвенции и домашната легислатива. Овие пријави покажуваат дека нема подобрување ниту во затворскиот систем кој со години е предмет на критики, не само од институцијата Народен правобранител, туку и од страна на сите релевантни меѓународни институции задолжени за нивно мониторирање.

Со жалење констатирам дека нема никакво подобрување во однос на здравствениот систем во затворите, напротив годинава се плати со неколку изгубени човечки животи.² Неприфатливо и крајно нехумано е три години да не се имплементираат законски измени кои одат во насока на подобрување на здравствената заштита, затоа што секој поединец има право на пристап до здравствена заштита, па и лицата кои од различни причини се или во притвор или на издржување на затворска казна.

² Годишен извештај за степенот на обезбедувањето почитување, унапредување и заштита на човековите слободи и права 2015, Посебен извештај за општите состојби во однос на остварување на правата на жените кои се на издржување казна затвор во КПД „Идризово“ 2016

Почитувани,

Се наоѓаме во еден многу чувствителен период-предизборие во кое борбата за гласови претставува плодно тло за прекршување на правата на граѓаните, вклучително и избирачкото право. Од овие причини упатив апел до граѓаните, а ги предупредив институциите, особено изборните тела дека секој граѓанин има право да се изјасни за својата опција без притоа да трпи никакви последици и дека граѓаните се тие кои одлучуваат. Посебно се обратив и до сите оние кои се на раководни позиции во институциите и до другите лица во јавната администрација, да не се осмелат на каков било начин да вршат притисок и заплашување врз вработените. Но што се случи веќе првиот ден од отворањето на бесплатната телефонска линија кај народниот правобранител добивме три поплаки од лица кои биле принудувани да присуствуваат на митинг, од одредена политичка партија.

Посебен апел упатив апел до политичките партии да не ги злоупотребуваат децата на изборите, но со жалење констатирам дека овие злоупотреби се присутни и на овие избори. Недозволиво е училиштата, а преку нив децата да се вовлекуваат во кампањите на партиите. Овој чин го осудувам.

На крајот би сакал да ве информирам за последните измени и дополнувања на Законот за народниот правобранител, со кои се надевам дека Народниот правобранител³ ќе стане национална институција за промоција и заштита на човековите слободи и права со полн капацитет.

Имено, од април следната година Народниот правобранител ќе може да промовира човекови слободи и права. Ќе може да дејствува како „пријател на судот“, со што ќе учествува во постапките за кои тој или странките ќе бараат, во кои ќе му биде овозможено увид во списите и активно да учествува со право да даде предлози и мислења.

Исто така, предвидено е судот да ги земе предвид барањата и предлозите на Народниот правобранител, како и неговите препораки или укажувања дадени пред органите над кои надлежно постапува за сите постапки што се водени пред народниот правобранител.

Јас пред неколку дена во едно мое излагање во МАНУ реков, а сега ќе повторам - се надевам дека судовите навистина ќе го прифатат Народниот правобранител како пријател, затоа што само со заедничка соработка можеме да се надеваме на подобрување на квалитетот на судската заштита.

³ Измени и дополнувања на Законот за народен правобранител(Службен весник на РМ бр 181/16)

Но за да профункционираат овие измени потребно е и финансиско и кадровско зајакнување на институцијата, констатација која не е само моја туку и на експертската група на Прибе, како и на итните реформски приоритети кои Европската комисија ги постави пред Република Македонија. Ако и властите гледаат на овие препораки како можност за зајакнување на институцијата тогаш убеден сум дека многу скоро квалитетно ќе ги спроведеме направените измени затоа што само со взаемна соработка на сите нивоа можеме да им помогнеме на граѓаните да имаат еднаков пристап до правото и правдата.